

100409

"I denne bygning holdt Norges Storting møte ---"

På Hamar rådhus, tidligere Festiviteten, er det satt opp en minneplate fordi det skjedde viktige ting her 9. april 1940.

I DENNE BYGNING HOLDT NORGES STORTING MØTE 9. APRIL 1940
EFTERAT TYSKERNE HADDE OKKUPERT OSLO - OG KONGE, STORTING
OG REGJERING OM NATTEN MÅTTE FORLATE HOVEDSTADEN.

Uttrykket - om natten - er ikke riktig. Hovedhendelsene og tidsskjemaet var: Mot midnatt mellom 8. og 9. april var den tyske flåtegruppe 5 nådd inngangen til Oslofjorden. Vaktbåt Pol III meldte tjenestevei at fremmede krigsskip stod inn fjorden, og gikk opp langs siden på den tyske torpedobåten Albatros. (Etter å ha skutt varselsskudd) Albatros åpnet ild, og kaptein Welding Olsen ble landets første drepte i felttoget. Kl. 0421 ga Oscarsborgs 28-sentimetere Moses og Aron ild mot Blücher, som også ble beskytt fra Kopåsbatteriet og til slutt med torpedoer:

Flyalarmen i Oslo vekket fru Hambro, som vekket stortingspresidenten, C.J. Hambro, som ved 2-tiden ringte Norsk Telegrambyrå og fikk vite at fremmede krigsskip hadde passert Færder på vei inn fjorden, at tyske krigsskip også var på vei inn til Bergen og til Trondheim.

Regjeringen satt i møte på Victoria Terrasse fra kl 0130 til over kl 0500 Ifølge utenriksminister Halvdan Koht, var det kl 0430 at den tyske sendemann, dr. Curt Bräuer kom med sine krav, som ble avvist.

Uten å rådføre seg med noen satte Hambro i gang for å få statsmaktene ut av Oslo snarest. Nødvendig materiale, protokoller, arkiver o.s.v. også. For kongen og kongefamilien, regjeringen, stortingsrepresentantene ble det satt opp ekstratog som skulle gå fra Østbanestasjonen kl 0715. Busser ble bestilt til Stortinget til de av representantene som ikke kunne rekke å komme med toget. Endel departementspersonale kom seg til Hamar med egen skyss. De fleste av dem dro til Høsbjør. Der var også diplomatene.

Det ble, etter Hambros forslag til regjeringen, gitt en kongelig resolusjon forat et lovlig stortingsmøte skulle kunne holdes utenfor hovedstaden. Det var formelt nødvendig.

Det er ikke oppgitt når Hambro kjørte fra Oslo. Men "tidlig om morgenen" satte han av sin kone hos hennes bror på Skrårud ved Morskogen. I Hamar dro Hambro rett til politimesteren. Fylkesmannen og dessuten ordførerne i Hamar og Vang ble tilkalt. De fikk i oppdrag å sette opp en innkvarteringsplan. Kongefamilien ble plassert på Sæli, Koht på Børstad, Hambro bodde på Grand o.s.v.. Nygaardsvold med familie kom med bil ca kl 1000 (1015 er også angitt.) Hambro og han stod på perrongen og tok imot ekstratoget da det kom en stund etterpå. Det skulle ha gått fra Oslo kl 0715, men ble forsinket ved avgang, og ytterligere forsinket ved Lillestrøm. For der var tyske fly i

sving med å bombe Kjeller. Flyskolens sjef, rittmester Harald Normann, hadde vært fremsynt nok til å evakuere flyene til Blåsavika ved Øyeren, dagen før.

I de viktigste timer på morgenen var også Hærens og Marinens overkommander på flyttefot. Det var ordnet så klønete at underlagte ledd ikke nådde frem til avgjørende kommandoled. (Førte bl.a. til at IR 3 på Kongsberg kapitulerte overfor tysk trussel om å bombe Kongsberg sønder og sammen)

Første stortingsmøte ble satt til kl 1300. Det varte til kl 1335 og var nærmest en orientering. Statsråd ble holdt like etterpå. Nygaardsvold hadde nemlig innlevert sin avskjedssøknad. Han ønsket saken tatt opp i stortinget. Hambro og andre mente at det ville være uheldig å skifte statsledelse akkurat den dagen.

I samme møte ble det behandlet en viktig sak. Kl 1240 hadde den tyske sendemann, gjennom ekspedisjonssjef William Malthé Johannessen i Utenriksdepartementet (han var igjen i Oslo), rettet en appell om å oppgi motstand. Dette oppfattet man som en invitasjon til forhandlinger, altså med tanke på å få det man kalte en dansk løsning. (Kongen var av de som ikke trodde forhandlinger med tyskerne ville føre til noe.) I Kohts memoarer kalles det ikke statsråd, men et drøftingsmøte. Svaret til Oslo var ja til forhandlinger, under forutsetning av at tyskerne stanset "krigsaksjonen".

Oberst Jørgen Jensen, sjef for Opland Dragonregiment nr 2, på Hamar, skriver at kongen ga ham ordre om å være med på dette regjeringsmøtet.

Nytt stortingsmøte begynte kl 1830. Det ble orientert om situasjonen. Hambro ledet møtet og konstaterte at stortinget mente at Nygaardsvolds regjering måtte fortsette. Han sa også at når møtet var slutt, ville forsamlingen bli kjørt til Elverum straks, for ikke å bli tatt til fange av tyskerne. Han orienterte videre om forhandlingsmulighetene, og om at den britiske regjering var villig til å hjelpe Norge mot tyskerne. I sitt innlegg sa Nygaardsvold blant annet at det var fare for "at vi presses lenger og lenger mot øst og til slutt inn i Sverige."

Det var i det hele et meget interessant møte, som det ikke er plass til å komme nærmere inn på her.

Justisminister Terje Wold hadde på regjeringens vegne gitt Oslos politimester, Kristian Welhaven, ordre om å overgi Oslo og ta vare på sivilbefolkningens interesser. Det førte til at han sendte ridende politi til å eskortere tyske avdelinger som kom fra Fornebu, inn i Oslo. Alle husker bildet av kompanier fra det tyske infanteriregiment nr 324 komme nedover Karl Johan med norsk politieskorte, som et omvendt 17.-maitog. Var det krig eller ikke? Etter NEI til Quislingregjering 10. april var det ingen vei tilbake.

Ca klokken 1945 fikk oberst Jensen telefonmelding om at en tysk bilkolonne var på vei nordover. Hambro sa da fra at tyskerne var underveis, at et ekstratog skulle gå til Elverum og stod klar på stasjonen. Møtet hevet.

Toget gikk kl 1951. En av de som ikke rakk toget var Koht. Han måtte hente kofferten sin på Børstad. Neste stortingsmøte skulle være på Elverum.

-3-

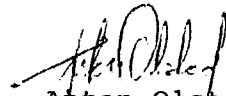
Da han ville betale for seg, svarte Berthelsen senior at alle under husets tak var hans gjester. (Yngve W.F.K. Christen)

Det hadde vært vanskelig å få tak i bil. På stasjonen fikk han vite at neste tog gikk kl 2100 og stanset på alle stasjoner. Men en Hamarmann kjørte Koht til Elverum. Han ble imidlertid satt av ved Lærerskolen og ikke Folkehøgskolen, og måtte traske videre med kofferten på snøføret.

Det hadde vært strie dager og netter for noen og hver, og ikke minst for Koht. Han rakk ikke stortingsmøtet. Sent på kvelden banket Trygve Lie på døren hans for å fortelle at de måtte videre til Trysil fordi tyskerne (som ble stanset på Midtskogen) var underveis. Men da var Koht så trøtt at han tross faren, ble på Elverum. Dessuten skulle han møte den tyske sendemannen der neste dag.

Men det er en annen og like bedrøvelig historie.

Hamar, 3. oktober 1989

Anton Olstad

~~oberstløytnant, cand philol.~~

PS. Det er på tide å forandre teksten på minneplaten på Hamar rådhus. Ikke engang Hambro dro fra Oslo om natten.